

Nr 716

Av herr **Helén**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa frågor rörande rektorstjänsterna inom skolväsendet m. m.

(Lika lydande med motion nr 593 i Första kammaren)

I skrivelse till Kungl. Maj:t har skolöverstyrelsen framlagt förslag till åtgärder med anledning av att nyförordnande för rektorerna vid de skolformer för vilka allmänna skolstadgan äger tillämpning skall utfärdas för perioden 1 juli 1961 till och med den 30 juni 1967. Då skolöverstyrelsens förslag måste underställas riksdagens prövning har Kungl. Maj:t i proposition nr 85/1961 tagit upp vissa frågor i samband med omförordnandet till prövning.

Departementschefen föreslår därvid bl. a. att förordnandetiden skall förkortas för rektorer, som har sin tjänst i kommuner där vissa skolor är under avveckling. Sålunda föreslås att beträffande rektorer vid realskolor, för vilka beslut om avveckling fattats då det nya förordnandet skall meddelas, förordnandet avkortas till den tidpunkt då avvecklingen är helt genomförd. För övriga realskolerektorer avses förordnandet att gälla till och med 30 juni 1966. Förordnandet för rektorerna vid det obligatoriska skolväsendet kommer att avkortas på motsvarande sätt i de fall där man inte med gällande bestämmelser kan beräkna att samtliga i kommunen anställda rektorer efter avvecklingen kan få fortsatt förordnande inom den egna kommunen. Vidare kommer enligt förslaget skolöverstyrelsen att ges befogenhet att, i likhet med vad som nu gäller kommun, göra framställning till Kungl. Maj:t om överflyttning av rektor vid realskola, som är under avveckling, till nyinrättad eller eljest ledig rektorstjänst vid det obligatoriska skolväsendet utan att tjänsten ledigförklarats samt befogenhet att göra framställning om ökning av antalet rektorer enligt § 127, 3 mom. folkskolestadgan. I propositionen uttalas slutligen i anslutning till ett av ecklesiastikministern vid 1960 års höstriktdag avgivet interpellationssvar att man vill understryka angelägenheten av att alla möjligheter att finna placering för dessa rektorer på andra skolledartjänster tillvaratas. Det förutsättes också att skolöverstyrelsen kommer att bevaka utvecklingen på området och följa de enskilda fallen.

Av remissyttrandena över skolöverstyrelsens förslag framgår det bl. a. att berörda personalorganisationer rekommenderar två vägar att lösa ifrågakvarande problem. Man föreslår antingen att antalet skolledartjänster inom respektive kommun övergångsvis får bibehållas vid det nuvarande antalet eller att berörda

skolledare ges rektorsförordnanden för en hel förordnandeperiod men att rektorerna därvid ålägges skyldighet att låta förflytta sig till skolledartjänst i annan kommun. Det sistnämnda alternativet avvisas i propositionen framför allt på grund av att förordnandena i många fall skulle komma att avse tid, då skolan inte längre finns till. Enligt beräkningar som utförts av skolöverstyrelsen kommer ifrågavarande omorganisation att beröra 143 realskolerektorer och 103 rektorer vid det obligatoriska skolväsendet. Därtill får man förmodligen räkna flertalet av de praktiska kommunala realskolornas 27 rektorer. Samtliga dessa 273 rektorer kommer enligt Kungl. Maj:ts förslag att erhålla ett förkortat förordnande. Efter det förkortade förordnandets utgång kommer ungefär halva antalet rektorer att stå utan några tjänster. Genom det föreslagna förfarings-sättet återstår för de rektorer, som inte omförordnas på sin tidigare befattning eller nyinrättad rektorstjänst i den egna kommunen, ingen annan möjlighet än att antingen genom normalt ansökningsförfarande i konkurrens med andra skolledare söka en ledigbliven rektorsbefattning på en annan ort eller att återgå till sin överstatförda lärartjänst.

Med utgångspunkt från inställningen att skolväsendet skall ges så god arbetsfunktion som möjligt är det enligt vår mening av högsta vikt att rektorerna i indragningkommunerna ges samma trygghet i tjänsten som man på andra områden inom statsförvaltningen upprätthåller när tjänster indrages på grund av omorganisation. Dessa rektorer innehar visserligen förordnandetjänster, vilket naturligtvis måste innebära att den enskilde när han accepterar ett förordnande är medveten om den formella anställningstidens begränsning. Förordnandetjänsterna är dock trots sin struktur för innehavarna i realiteten att betrakta som ordinarie befordringstjänster inom skolväsendet. Uteblivande av ett önskat förnyat rektorsförordnande har alltid betraktats som ett misstroendevotum och endast förekommit då det funnits befogade anmärkningar mot rektorns sätt att sköta sin tjänst. De personer som söker sig till dessa tjänster har fått lägga ned ett mycket stort arbete på administrationen och ledningen av sin skola. Att nu helt enkelt låta dessa tjänstemän återgå till deras tidigare lärartjänstgöring kan inte vara rimligt.

Om man bortser från sådana mera personliga synpunkter är det även för samhället självt av vikt att den rika skolledarerfarenhet som dessa personer vunnit även i fortsättningen tas i anspråk. Samhällsekonomiskt måste det vara mindre bra att ej ta till vara de rika fonder av kunskaper på detta område, som dessa skolledare genom utbildning och långvarigt arbete skaffat sig.

Den upprustning av skolväsendet som för närvarande pågår och som fortsätter under hela sextioalet skulle enligt min uppfattning snarare kräva ett större än ett mindre antal skolledare. Planerandet och uppbyggandet av den nya skolan har medfört och kommer att medföra en stor ökning i skolledarnas arbetsbörda. Arbetssituationen för dessa tjänstemän är i allmänhet så hårt ansträngd att den ytterligare ansvällning av verksamheten som övergången till

den nya skolan för med sig på många håll inte kan klaras av utan en utökning av den pedagogiska och administrativa ledningen av skolan.

Den lösning av ifrågavarande problem som bäst torde gagna skolväsendet synes mig vara att under övergångstiden för den nya skolans uppbyggnad behålla det nuvarande antalet skolledare genom att låta samtliga rektorer vid realskolor som står under indragning placeras på nyinrättade tjänster inom det obligatoriska skolväsendet. De kommuner det här är fråga om är av en sådan storleksordning att man i de flesta fall kommer att få en ökning i befolkningsunderlaget. Man behöver i varje fall i allmänhet inte befara någon kraftigare minskning.

Enligt min uppfattning är det ingen tvekan om att skolväsendet fullt utbyggt i dessa kommuner kommer att vara av en sådan omfattning att en ytterligare rektorstjänst utöver de i gällande författningar stipulerade är befogad.

I det förslag som framläggs i propositionen stannar man vid att föreslå möjligheter till en utökning av antalet skolledartjänster i kommuner på 50 poäng eller mer. Vissa synpunkter ovan gäller emellertid i lika hög grad kommunerna under 50 poäng. Jag föreslår därför att skolöverstyrelsen och respektive kommuner ges möjlighet att hos Kungl. Maj:t begära inrättandet av ytterligare en rektorstjänst även i de fall som ej tillgodoses av § 127, 3 mom. folkskolestadgan.

I den mån ovanstående önskemål beträffande antalet rektorstjänster inte kan helt tillgodoses uppkommer ett par delproblem som påkallar uppmärksamhet och kräver en reglering. Det gäller dels frågan om rektorernas förordnandepension i samband med avvecklingen, dels frågan om flyttningssättning för rektor i detta sammanhang.

Frågan om rektorernas förordnandepension kan bli aktuell om rektor på grund av avvecklingen och på grund av att tillfälle inte ges honom att fortsätta på annan rektorstjänst blir tvungen övergå till enbart lärartjänst eller lärartjänst förenad med studierektorsbefattning och därför ej kan tjäna in full förordnandepension under tolv rektorsår. Rektor berövas alltså möjligheten att i detta fall få full förordnandepension. Jag anser det riktigt att rektor vid en viss gräns får full förordnandepension även om han ej gjort de tolv åren och detta föranletts av att nytt förordnande ej meddelats honom på grund av den pågående omorganisationen.

Frågan om flyttningssättning för rektor blir aktuell om en sådan befattningshavare på grund av avvecklingen och på grund av att ny rektorstjänst inte ges honom av kommunen blir tvungen att flytta till annan kommun och där ta lärartjänst med eller utan studierektorsbefattning. Enligt gällande bestämmelser utgår flyttningssättning endast vid förordnanden och tvångsflyttning. Här berörda fall rymmes inte under dessa regler. Flyttningssättning kan därför inte utgå, för så vitt inte flyttningen sker till en högre rektorstjänst. Enligt min mening bör flyttningssättning möjliggöras genom att speciella bestämmelser utfärdas för dessa fall. Så har skett i frågan om flyttningssättning till i.o.-lärare som flyttat på grund av realskolans omorganisation till 3-årig.

Under hänvisning till det ovan anförda får jag hemställa,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala som riksdagens mening

dels att samtliga skolledare i sådana avvecklingskommuner å vilka § 127, 3 mom., folkskolestadgan är tillämplig bör beredas fortsatt tjänstgöring under återstoden av sin tjänstgöringstid i sin nuvarande hemortskommun och att Kungl. Maj:t av denna anledning efter framställning från resp. myndighet bör besluta om en utökning av antalet rektorstjänster i dessa kommuner,

dels ock att rektorstjänst på därom av kommunen eller skolöverstyrelsen gjord framställning må kunna inrättas även i fall som ligger utom ramen för bestämmelserna i § 127, 3 mom., folkskolestadgan, samt

att en reglering företas av frågorna om rektoreernas förordnandepension och flyttningsersättning i samband med realskolornas avveckling enligt ovan anförda riktlinjer.

Stockholm den 7 april 1961

Gunnar Helén